

การประชุมเกษตรกรการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ต.ศรี อ.เชียงของ จ.เชียงราย

วันที่ 24 กรกฎาคม 2547

ณ วัดบ้านศรีเหนือ ต.ศรี อ.เชียงของ จ.เชียงราย

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 5 คน

โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนเริ่มตั้งแต่ปี 2543 โดยมีสมาชิกจำนวน 40 ราย จาก 6 หมู่บ้านใน ต.ศรี การขยายผลเริ่มในปี 2544 ภายในกลุ่มสมาชิก จนกระทั่งปี 2545 เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้กระจายไปสู่ชุมชนประมาณ 100 ครัวเรือน และในปี 2527 พ่อหลวงฉลองได้ทดลองนำเอาเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ไปจำหน่ายในงานคลินิกเกษตร อ.เชียงของ ซึ่งพันธุ์ข้าวที่นำไป ได้แก่ ข้าวหอมพิษณุโลก 1 กข 6 และ หอมนิล และพบว่า ข้าวพันธุ์หอมนิลจำหน่ายได้มากที่สุดประมาณ 10 กระสอบ รวม 250 กก. โดยผู้ซื้อส่วนใหญ่มาจาก จ.น่าน และอ.แม่ชะจาน จ.เชียงราย ข้าวพันธุ์ กข 6 จำหน่ายได้ 4 กระสอบ รวม 100 กก. จากที่เตรียมไปทั้งสิ้น 10 กระสอบ ข้าวหอมพิษณุโลก 1 เป็นข้าวที่ยังไม่มีคนรู้จักจึงจำหน่ายได้เพียง 2 กระสอบ รวม 50 กก. ในปี 2546 เมล็ดพันธุ์ได้กระจายเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น โดยมีเกษตรกรจาก หมู่ 1 บ้านสำน มาซื้อเมล็ดพันธุ์จำนวนมาก

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

โครงการเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ต. บ้านศรีได้รับการสนับสนุนจากรมส่งเสริมการเกษตรตั้งแต่ปี 2543 โดยสนับสนุนพันธุ์ข้าวในพื้นที่ 200 ไร่ ซึ่งเกษตรกรตำบลบ้านศรีได้รวมกลุ่มประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน มีสมาชิกทั้งสิ้น 40 ราย (ตารางที่ 1) เนื่องจากในพื้นที่ตั้งเกษตรกรกรรมสิทธิ์ที่ดินติดต่อกันและเกษตรกรมีความสนใจที่ร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อชุมชนพื้นที่ ต. ศรี อ. เชียงของ จ. เชียงราย

สามารถแบ่งประเภทของสมาชิกได้ 2 ประเภท การกู้เงินเป็นสิ่งดึงดูดใจอย่างหนึ่งให้เกษตรกรสมัครเป็นสมาชิกซึ่งสมาชิกแต่ละประเภทมีเงื่อนไขการกู้ไม่เท่ากัน โดยประเภทที่หนึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวมีโอกาสกู้ได้ไร่ละ 1500 บาท ส่วนประเภทที่สองได้แก่สมาชิกทั่วไปที่ไม่ได้ทำแปลงพันธุ์ข้าว ซึ่งสามารถกู้เงินจากกลุ่มได้ไร่ละ 500 บาท

สมาชิกแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1	สมาชิกผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว	มีสิทธิกู้เงินจากกองทุนได้ไร่ละ 1,500 บาท จำนวน 40 ราย
-------------	----------------------------------	--

ประเภทที่ 2 สมาชิกร่วมโครงการแต่ไม่ได้จัดทำแปลงพันธุ์ข้าว ให้ผู้ใดไร่ละ 500 บาท
จำนวน 50 ไร่

ตารางที่ 1 จำนวนเกษตรกรเป็นสมาชิกในโครงการผลิตเมล็ดข้าวชุมชน ต. ครึ่ง อ. เชียงของ จ.
เชียงราย

หมู่ที่	จำนวนสมาชิก (ไร่)
หมู่ 2 บ้านครึ่งเหนือ	10
หมู่ 3 บ้านครึ่งใต้	4
หมู่ 4 บ้านหลวง	6
หมู่ 8 บ้านหลวงใหม่พัฒนา	15
หมู่ 10 บ้านประชาภิวัฒน์	1
หมู่ 11	4
รวม	40

แหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์

แหล่งเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรได้รับจากหลายฝ่ายด้วยกัน ทั้งที่ได้จากส่วนราชการ ได้แก่ สถานีทดลองข้าวพาน และศูนย์วิจัยข้าวแพร่ และ บริษัทเอกชน ได้แก่ บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ และการซื้อหรือแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ภายในชุมชน ซึ่งเมล็ดพันธุ์ของเอกชนมีราคาสูงถึง กิโลกรัมละ 18 บาท ในขณะที่ราคาเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรผลิตภายในชุมชนราคากิโลกรัมละ 10 บาท

ปี	จำนวนสมาชิก (ไร่)	แหล่งเมล็ดพันธุ์
2543	40	ศูนย์สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย
2544	40	ศูนย์สนับสนุนเมล็ดพันธุ์อย่างเดียว
2545	40	เกษตรกรซื้อพันธุ์ข้าวเองจากสถานีทดลองข้าวพาน ได้แก่ พันธุ์ กข 6 และ กข 15
2546	20	สถานีทดลองข้าวพาน
	20	ใช้เมล็ดพันธุ์ภายในกลุ่ม
2547	23	ซื้อเมล็ดพันธุ์จากศูนย์วิจัยข้าวแพร่ ได้แก่ พันธุ์ กข 6 และมะลิ 105 (เกษตรกรต้องการข้าวพันธุ์ กข 15 แต่ศูนย์ยกเลิกการผลิตแล้ว)
	17	ใช้เมล็ดที่ได้จากปี 46

การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนของเกษตรกรตำบลศรี

เกษตรกรแต่ละรายจะปลูกเมล็ดพันธุ์หลักในพื้นที่ 2 ไร่ รวมมีแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ 80 ไร่ ผลผลิตที่เหลือจะขายให้กับโรงสีตามราคาตลาดและเก็บบางส่วนไว้บริโภค เกษตรกรจะซื้อเมล็ดพันธุ์ในราคา กิโลกรัมละ 12 บาท และขายคืนให้กับทางศูนย์ในราคา กิโลกรัมละ 13 บาท หลังเก็บเกี่ยว

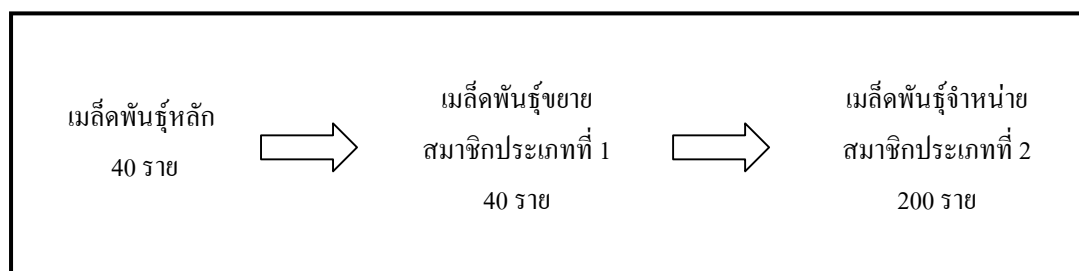
ปริมาณผลผลิตประมาณ 7-8 กระสอบ คิดเป็น 550 กก. กรณีพ่อหลวงฉลองได้ผลผลิต 640 กก. ต่อ ไร่ รวมคิดเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ 44,000 กก. การจัดสรรผลผลิตเกษตรกรจะนำไปจำหน่ายและเก็บไว้ใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ในปีต่อไปในอัตราส่วนร้อยละ 50 เท่ากัน

การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ปี 2545 ส่งเมล็ดพันธุ์ตรวจสอบจำนวน 10 ราย ผ่าน 8 ราย และในปี 2546 ส่งตรวจสอบ 5 รายผ่านการตรวจสอบทุกราย

ปัจจุบันเกษตรกรยังคงมีการซื้อเมล็ดพันธุ์จากภายนอกทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากขาดความมั่นใจในเมล็ดพันธุ์ของตนเอง และคิดว่าเมล็ดพันธุ์ของทางราชการจะมีการเจือปนน้อยกว่า การผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรไม่ได้ปลูกแบบเส้นเดียว เนื่องจากมีปุ๋ยมาก โดยทั่วไปจะใช้ประมาณ 3 เส้นต่อไร่

การใช้แปลงรวมผลิตเมล็ดพันธุ์หลัก

กำหนดพื้นที่ทำนารวม ข้าว 3 พันธุ์หลักที่มีการใช้ประโยชน์มาก ได้แก่ กข 6 กข 15 และข้าวดอกมะลิ 105 ชนิดละ 1 ไร่

พันธุ์ข้าวที่ใช้ในตำบลศรี

พันธุ์ข้าวที่ใช้ในตำบลบ้านศรีหลากหลายถึง 9 พันธุ์ 2 พันธุ์เป็นข้าวเหนียวที่เหลืออีก 6 พันธุ์เป็นข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่จะเน้นเพื่อการตลาด ซึ่งกลุ่มได้มีการจำหน่ายทั้งรูปข้าวสาร ข้าวกล้อง และได้ทำลองจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์

พันธุ์ข้าว	ปี	การตลาด
1. หอมสกลนคร	45	ใช้บริโภคลักษณะข้าวสารคล้ายข้าว กข 6 แต่ผลผลิตสูงกว่า
2. หอมพิษณุโลก 1	46	เมล็ดคล้ายมะลิ 105
3. หอมพิษณุโลก 2	46	ปลูกเพื่อทดลองตลาด ปี 47
4. เหนียวแพร่ 1	46	ปลูกเพื่อการบริโภค
5. เหนียวอุบล	46	-
6. หอมนิล	46	มีตลาด แต่ตลาดไม่กว้างต้องแปรรูปเป็นข้าวกล้อง
7. กข 6	46	พันธุ์หลักในต.บ้านครึ่ง เป็นที่ต้องการของตลาด
8. กข 15	46	พันธุ์หลักในต.บ้านครึ่ง เป็นที่ต้องการของตลาด
9. มะลิ 105	46	พันธุ์หลักในต.บ้านครึ่ง เป็นที่ต้องการของตลาด

ความสำเร็จของกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

1. ตลาด เกษตรกรยังคิดว่าการตลาดยังไม่ดี เนื่องจากยังจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ไม่ได้เต็มที่
2. การทำงานร่วมกันการทำงานเป็นกลุ่ม
3. การเปลี่ยนแปลงการจัดการ เช่น
  - การลงแปลงปักดำ อายุกล้าสั้นลง โดยทั่วไปประมาณ 30-35 วัน ไม่เกิน 45 วัน
  - การตรวจแปลงเพิ่มมากขึ้น มีการถอนต้นปน เดิมไม่มีการถอนข้าวปนออกเนื่องจากเสียดาย แต่ปัจจุบันเกษตรกรถอนพันธุ์ปนทั้งในแปลงเมล็ดพันธุ์และแปลงปลูกทั่วไป
  - เรียนรู้ศัตรูข้าวและโรคเพิ่มขึ้น
  - การเปลี่ยนแปลงใช้ปุ๋ย
    - เรียนรู้ระยะเวลาใส่ปุ๋ยที่ถูกต้อง
    - ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลงประมาณร้อยละ 67 และไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงข้าวทดลองพันธุ์
    - มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้นซึ่งเป็นปุ๋ยที่ทำขึ้นเอง ต่างคนต่างทำไม่ได้รวมกันทำเป็นกลุ่ม แต่เกษตรกรแต่ละรายจะทำเหมือนกันเนื่องจากได้ความรู้มาจากโรงเรียนเกษตรกรเหมือนกัน
    - ใช้ปุ๋ยพืชสด เช่น ไส้ (3 ราย) และปอเทือง (10 ราย) ซึ่งเกษตรกรให้ความเห็นว่าไส้จะทนน้ำได้ดีกว่าปอเทือง
  - การประชุมก่อนปลูก และกำหนดข้อตกลงในการตรวจแปลงเดือนละ 2 ครั้ง ทุก 2 สัปดาห์

4. การจัดการระบบกองทุน เช่น สิ่งจูงใจในการกู้เงินของสมาชิกรายละ 1,500 บาท ต่อไร่ ต่อปี
5. มีผู้นำและกรรมการที่ทุ่มเท
6. การสนับสนุนของอบต. เช่น
  - เครื่องเย็บถุง ราคาประมาณ 20,000 บาท
  - เครื่องอัดเมล็ดพันธุ์
  - เครื่องทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์

ประโยชน์จากการทำเมล็ดพันธุ์ข้าว

- คุณภาพข้าวดีขึ้น
- รู้จักการจัดการเมล็ดพันธุ์ระดับหนึ่ง และรู้จักพันธุ์ข้าวเพิ่มมากขึ้น จากเดิมรู้จักแค่ 2 พันธุ์ ได้แก่ ข้าวเหนยนอง และข้าวพาน

สิ่งที่ควรปรับปรุง

- การสนับสนุนทั้งจากชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่น
- การตลาด
- การจัดทำเมล็ดพันธุ์ครบวงจร

แนวทางการดำเนินงานในอนาคต

จากการประชุมศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 7 ศูนย์ใน อ.เชียงของ ได้มีข้อเสนอทำโรงสี ศูนย์กลางของ อ.เชียงของ ประกอบด้วยโรงสี 1 หลัง โรงเก็บ 2 หลัง และลานตากพื้นที่ 2 ไร่ ใช้งบประมาณมากกว่า 1 ล้านบาท

รายชื่อสมาชิกศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลครึ่ง ที่รับเมล็ดพันธุ์ไปทำพันธุ์ ปี 2547

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	พันธุ์ข้าว (กก.)		
		กข 6	มะลิ 105	หอมพิษณุโลก
1	นางสุราณี ชัยชาย	40	20	
2	นายอนุทิน กันทะสอน	30	20	
3	นายสนั่น กันทรี่	20		
4	นายธวัชชัย (คำ) ธิชาญ	20		
5	นายพิชา แสงใจ	80		
6	นายบัน ทะเย็น	20		
7	นายใจ ตีบโคตร	20		
8	นายเลื่อน แแบ่งใจดี	20		
9	นายคำ ธิชาญ	20		
10	นายเกษม พรหมน้อย	20	100	
11	นายสวาท คำรินทร์	50		
12	นายผ่องใส ไชยพรม	40		
13	นายจิตร ธิชาญ	20	25	
14	นายฉลอง คำรินทร์	10		310
15	นายส่ง พรหมมา	20		
16	นายอภิวัฒน์ ทะเย็น	20		
17	นายรัตน์	10		
18	นายกิ่งแก้ว อินท่า	20	15	
19	นายสิทธิพงษ์ แบ่งใจดี	20		
20	นายคำ ไชยตัน	25	20	
21	นายสอน ปิยะสอน	50		
22	นายก้วน ตีบโคตร	50		
23	นายแก้ว สมชน		40	

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ต.ครึ่ง อ.เชียงของ จ.เชียงราย

วันที่ 24 กรกฎาคม 2547

ณ วัดบ้านครึ่งเหนือ ต.ครึ่ง อ.เชียงของ จ.เชียงราย

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
1	นางพุด แลวเชียงกลาง	31 หมู่ 11	
2	สว่าง ไชยพรม	14/1 หมู่ 3	09-5116057
3	ปิ่น ทะเย็น	26 หมู่ 11	
4	นายอุดมดี อ่อนนวน	69/1 หมู่ 11	
5	นายฉลอง คำรินทร์	39 หมู่ 2	07-1748608